

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 20 mars 1946 kl. 12 m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i villkoren för erhållande av byggnadsförskott ur kyrkofonden.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 48, hava herr *Andersson, Gunnar*, och herr *Fahlander* yrkat, att riksdagen ville besluta att genom skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av ekklesiastika medelsförvaltningsreglementet, att räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden bringas i nivå med räntan å lån ur staten tillhöriga övriga utlåningsfonder, ävensom att prövning ägnas frågan huruvida och i vad mån ändring må företagas med avseende på reglementets föreskrift om skyldighet för stiftsnämnd att uppdraga åt boställsnämnd att utöva byggnadskontroll.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen ha utlåtande avgivits av statskontoret, kammarkollegium samt stiftsnämnderna i Strängnäs, Härnösands, Luleå och Växjö stift.

Statskontoret framhåller — efter en utförlig historik över tillkomsten av på området gällande bestämmelser — att den möjlighet som beretts pastoraten att i stället för genom lån finansiera dem åliggande byggnadsskyldighet å lönebställen medelst förskott ur kyrkofonden icke tillkommit i fondens intresse utan för att underlätta pastoratens bestyr med boställsförvaltningen. Statskontoret anför vidare.

Emellertid torde icke alla pastorat hava intresse av denna finansieringsmetod. Räntan å byggnadsförskott måste nämligen utgå efter en räntefot av sådan storlek, att förlust på förskottsverksamheten icke uppkommer för kyrkofonden. Då denna räntefot måste bliva högre än den, som vid motsvarande tid gäller för kommunlån, kommer byggnadsförskott att ställa sig ofördelaktigt för sådana pastorat, som hava en direkt fördel av att i största möjliga utsträckning nedbringa utgifterna för sina boställen. Så är förhållandet med dels s. k. självförsörjande pastorat, d. v. s. pastorat, vilkas prästlönekostnader helt bestridas med församlingsavgifter i den mån avkastningen av prästlönetillgångarna icke först, och dels s. k. överskottspastorat, d. v. s. pastorat, vilkas prästlönekostnader helt bestridas med avkastningen från prästlönetillgångarna, och

som för egen räkning disponera hälften av överskjutande avkomstmedel. För det ojämförligt största antalet pastorat, vilka åtnjuta tillskott från kyrkofonden till bestridande av sina prästlönekostnader (s. k. tillskottspastorat, år 1942 uppgående till 1 092 av samtliga 1 374 pastorat), utgör tillgången till byggnadsförskott en förmån, eftersom storleken av ränteutgifterna för boställes byggnadskostnader icke påverkar ett dylikt pastorats ekonomiska läge. Vid fastställande av ett boställes normalavkastning, vilken ligger till grund för beräkningen av tillskottet, minskas nämligen inkomsterna med bland annat annuiteten för befintligt förskott, varigenom normalavkastningsbeloppet nedgår och pastoratets tillskott från kyrkofonden i sin tur ökas med samma belopp. Statskontoret har härvid ansett sig kunna bortse från det ringa antal fall, då alltför kostnadskrävande bebyggelse medfört, att bostället utvisar underskott.

Av vad ovan anförts torde framgå att för tillskottspastoraten, vilka som nyss nämnts utgöra det stora flertalet av landets pastorat, det sålunda icke är av någon betydelse, vilken räntesats som tillämpas för byggnadsförskotten. Vid sådant förhållande kan statskontoret icke finna det påkallat, att åtgärder vidtagas för ändring av de för byggnadsförskott gällande räntebestämmelserna.

Med hänsyn till att kyrkofondens förskottsverksamhet förutsätter, att dess intressen i löneboställena bevakas av officiella organ, anser statskontoret, att av motionärerna ifrågasatt ändring i gällande kontrollföreskrifter icke bör ifrågakomma.

Kammarkollegium meddelar att det redan tidigare i tvenne sammanhang tillstyrkt en sänkning av räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden, såväl med hänsyn till att räntefoten å dessa förskott vore avsevärt högre än det i allmänna penningmarknaden rådande ränteläget som med hänsyn till att den medelränta, som erhöles å kyrkofondens tillgångar, uppgår till 3,48 procent. Vidare påpekar kollegium bland annat, att den högre räntefoten för pastoratens del kan motsvara en ökad utgift och kyrkofonden i motsvarande grad göra en vinst på pastoratens bekostnad. Härom anför kollegium.

I de fall låneannuiteten tillika med övriga förvaltningsutgifter för ett boställe är så stor, att den behållna avkastningen utvisar underskott, skall normalavkastningen fastställas till 0 kronor. Underskottet ingår sålunda icke i avräkning med kyrkofonden utan pastoratet får med utdebiterade medel finansiera underskottet. Samma förhållande föreligger i de fall pastoratet icke åtnjuter tillskott från kyrkofonden. Även då måste pastoratet med uttaxerade medel eller, där avkastningen å prästlönetillgångarna lämnar överskott utöver prästlönekostnaderna, med dylika överskottsmedel betala den merkostnad som uppstår på grund av den högre räntefoten.

Kammarkollegii yttrande utmynnar i en tillstyrkan av åtgärder för sänkning av räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden till närmare överensstämmelse med det allmänna ränteläget.

Vidkommande åter frågan om inskränkning i den kontroll, som boställsnämnd

har att på stiftsnämnds uppdrag utöva, anser sig kammarkollegium så mycket mindre kunna uttala sig för någon inskränkning i denna kontroll som collegium redan tidigare tvärtom uttalat sig för en förstärkning av densamma. Det allmännas kontroll å pastoratens boställsförvaltning läser icke kunna ersättas med den kontroll, som pastorn själva må anordna.

Stiftsnämnden i Strängnäs stift medger, att för åtskilliga s. k. tillskotts-pastorat, som ha ekonomiska förhållanden med kyrkofonden reglerade med normaluppskattning av sina löneboställen, är det betydelseöst om räntan är högre eller lägre, enär en hög ränta för pastoratet uppväges av ett högre tillskott från kyrkofonden och en lägre ränta ger en högre avkastning från bostället, som å sin sida drar med sig ett lägre tillskott från kyrkofonden, men tillägger, att löneboställen med små skogstillgångar i många fall icke ha möjlighet att finansiera erforderliga nybyggnader och förbättringsarbeten med de arrendeinkomster, som komma från jordbruket. I flera fall har det icke varit möjligt att finansiera erforderliga nybyggnader och grundförbättringar med lån som skola förräntas efter fem procent medan det med tre procent hade varit möjligt. Stiftsnämnden, som genom ett exempel belyser detta förhållande, tillägger, att för hög ränta bidrager till onödigt långa amorteringstider, samt att för pastorat, som icke ha tillskott från kyrkofonden, det alltid är av betydelse att deras ränteutgifter äro så låga som möjligt. Ju lägre räntorna på upplånade medel äro dess högre avkastning få de från sina löneboställen. Inom Strängnäs stift finnas sammanlagt 107 pastorat, och av dem är det icke mindre än 32 som inte få något tillskott från kyrkofonden för bestridande av prästlönekostnaderna. Stiftsnämnden tillstyrker på anförda grunder motionen om sänkning av räntan på byggnadsförskott från kyrkofonden.

Stiftsnämnden i Växjö stift ansluter sig i huvudsak till ett yttrande, som ingivits till nämnden av stiftsjägmästaren i stiftet S. Grönkvist. I nämnda yttrande framhålles bland annat, att alltsedan stiftsnämndens tillkomst för 13 år sedan har icke i ett enda fall utnyttjats utvägen att erhålla byggnadsförskott ur kyrkofonden, utan pastorn hava vid förefallande behov hänvisats till andra lånemöjligheter med skälig räntefot. Av principiella skäl förordas dock i yttrandet en sänkning av räntefoten, därest institutet överhuvud taget skall bibehållas.

Vad den i motionen berörda kontrollfrågan beträffar framhålles i yttrandet, att hela spørsmålet rörande kontroll vid pastoratens byggnadsarbeten — oavsett byggnadsförskott eller ej — bör bliva föremål för uppmärksamhet. Kontrollen är nämligen vid olika byggnadsplatser av högst växlande värde och icke sällan måste man efteråt konstatera, att det brustit i detta avseende såväl beträffande själva arbetsutförandet som att fastställda ritningar, material- och arbetsbeskrivningar icke följts. Med nuvarande höga byggnadskostnader och med den omfattande byggnadskonst, som bedrivs — enbart i Växjö stift för i

medeltal cirka en halv miljon kronor per år — är detta spörsmål av stor ekonomisk betydelse

Stiftsnämnden i Härnösands stift meddelar, att byggnadsförskott ur kyrkofonden inom stiftet så gott som helt kommit ur bruk. Stiftsnämnden känner sig icke övertygad om att byggnadsförskotten framdeles hava något ändamål att fylla, men anser att en given förutsättning för att de skola bibehållas är en sänkning av räntan till likhet med vad för statens övriga utlåningsfonder tillämpas.

Däremot anser stiftsnämnden ej att fordringarna å kontroll å nybyggnader alltför mycket böra förenklas. Härom anföres.

Visserligen torde det vara riktigt att bostadsnämnden föga lämpar sig som kontrollorgan, huvudsakligen därför att nämndernas ordförande ej kunna ha den tid till förfogande, som en effektiv kontroll kräver. Stiftsnämnden har å andra sidan mindre goda erfarenheter av den kontroll pastoraten själva anskaffa. Oftast ombesörjes denna av person inom pastoratet, alltså utan tillbörlig ojävighet. Fullt kompetenta kontrollanter stå ej heller alltid att erhålla å landsbygden. Stiftsnämnden föreslår i stället en bestämmelse att kontrollen av ett genom byggnadsförskott ur kyrkofonden finansierat bygge skall på pastoratets bekostnad verkställas av kontrollant, som av stiftsnämnden godkännes. Kostnaden för kontrollen bör kunna likställas med byggnadskostnaden, det vill säga vara avdragsgill vid uppskattning av normalavkastning.

Stiftsnämnden i Luleå stift meddelar att inom Luleå stift intet pastorat numera använder sig av möjligheten att erhålla byggnadsförskott ur kyrkofonden, enär pastoraten för närvarande kunna i annan ordning erhålla förmånligare lånevillkor. Stiftsnämnden anser därför i likhet med motionärerna en sänkning av räntan å lån från kyrkofonden motiverad. Stiftsnämnden anser även fog föreligga för den av motionärerna uttalade uppfattningen att gällande kontrollbestämmelser i vissa avseenden äro betungande och hindersamma för pastoraten och för den skull böra bli föremål för en översyn i förenklande riktning. Byggnadskontrollen synes böra överlåtas på stiftsnämnderna.

För egen del får utskottet anföra.

Om det — som statskontoret i sitt remissyttrande framhållit — förhåller sig så, att storleken av räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden icke spelar någon roll för de s. k. tillskottspastoraten, alldenstund den högre räntan minskar avkastningen och kräver en motsvarande ökning av tillskotten ur kyrkofonden, måste det omvänt förhålla sig så, att en lägre ränta skulle leda till motsvarande minskning av behovet av tillskottsmedel ur fonden, varför en lägre ränta för tillskottspastoratens vidkommande ur fondens synpunkt skulle sakna betydelse, så länge icke räntan sättes så lågt, att förlust för fonden uppstår. Emellertid har i remissyttrandena framhållits, att också för s. k. tillskottspastorat fall kunna förekomma, då en lägre ränta vore till fördel för pastoraten. Därtill

kommer, att det synes skäligt att även andra pastorat än tillskottspastorat beredas möjlighet att erhålla byggnadsförskott ur kyrkofonden till samma räntesats som gäller beträffande övriga staten tillhöriga utlåningsfonder. Denna utgör f. n. 4 procent. Utskottet finner sig på anförda skäl kunna tillstyrka bifall till motionens yrkande i vad avser en lägre räntesats.

Vad åter beträffar frågan om en inskränkning i eller avskaffande av den kontrollverksamhet, som enligt gällande bestämmelser skall utövas av boställsnämnd, får utskottet hänvisa till att statskontoret, kammarkollegiet och stiftsnämnden i Strängnäs stift uttalat sig emot en ändring eller inskränkning av gällande kontrollföreskrifter. Tvärtom uttalar såväl kammarkollegiet som stiftsnämnden i Strängnäs att den nuvarande kontrollen ej är tillfredställande. Kammarkollegiet har ansett att kontrollen borde förstärkas.

Ej heller utskottet har funnit bärande skäl tala för en inskränkning av kontrollen, varför utskottet ej anser sig kunna tillstyrka vad som i detta avseende föreslås i motionen.

Utskottet hemställer,

att första kammaren för sin del måtte besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om sådan ändring av ecklesiastiska medelsförvaltningsreglementet, att räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden bringas i nivå med räntan å lån ur staten tillhöriga övriga utlåningsfonder.

Stockholm den 13 mars 1946.

På utskottets vägnar:

HERMAN ERICSSON.

Närvarande: herrar *Ericsson, Carlström, Persson, Söderkvist, Fahlander, Sundelin, Olofsson* och fru *Svenson*.
